

OTWARTY DIALOG

Tortury w Kazachstanie

**W Kazachstanie torturowanie
więźniów i osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa
ma stały i powszechny charakter**

Spis treści

1. Wstęp.....	str. 3
2. Policjanci w Kazachstanie systematycznie stosują tortury wobec zatrzymanych.....	str. 5
2.1. Sprawa policjantów z telemanskiego rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych (USW) w obwodzie karagandyjskim.....	str. 5
2.2. Sprawa policjantów z rejonu bostandyjskiego w Almaty	str. 5
2.3. Sprawa policjantów z gubkovskiego rejonowego USW w obwodzie wschodniokazachstańskim.....	str. 6
2.4. Tortury w centralnym oddziale policji USW w Kostanay w obwodzie kostanayskim.....	str. 6
2.5. Sprawa policjantów z karasuskiego rejonowego USW w obwodzie kostanayskim.....	str. 6
2.6. Stosowanie tortur wobec naftowców uczestniczących w strajkach w Zhanaozen.....	str. 7
3. Więźniowie protestują przeciwko torturom i niehumanitarnemu traktowaniu w miejscach pozbawienia wolności.....	str. 9
3.1. Masowy protest więźniów z kolonii RU-170/2 w obwodzie zachodniokazachstańskim.....	str. 9
3.2. Niehumanitarne traktowanie więźniów w więzieniach w obwodzie karagandyjskiego.....	str. 9
3.3. Tortury w kolonii UK 161/4 w obwodzie kostanayskim przyczyną śmierci więźnia.....	str. 10
3.4. Indywidualne akty protestu przeciwko torturom i niehumanitarnemu traktowaniu w więzieniach.....	str. 11
3.5. Odmowa udzielenia skazanym niezbędnej pomocy medycznej może być uważana za tortury.....	str. 11
4. Międzynarodowe i kazachstański organizacje pozarządowe (NGO) są zaniepokojone skalą tortur stosowanych w Kazachstanie.....	str. 15
5. Wnioski i zalecenia.....	str. 17

1. WSTĘP

Kazachstan jest członkiem „Konwencji ONZ przeciwko torturom” oraz Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Odpowiednie porozumienia nakładają na władze państwa szereg zobowiązań w dziedzinie ustawodawstwa, administracji, sądownictwa i innych, których celem jest zapobieganie stosowaniu tortur na terenie kraju. Pomimo to, liczne fakty świadczą, iż stosowanie tortur w Kazachstanie pozostaje zjawiskiem szeroko rozpowszechnionym. Władze stwarzają jedynie pozory walki z tym procederem. Rzeczywiste działania prowadzone oficjalnie przez Astanę, w żaden sposób nie rozwiązują problemu systematycznego stosowania tortur przez policję i personel zakładów karnych.

W Kazachstanie tortury stosuje się zarówno wobec zatrzymanych - jako formę przesłuchania w celu uzyskania przyznania do winy - jak i wobec osadzonych w zakładach karnych i koloniach. Trzeba jednak zauważyć, że problem stosowania tortur osiągnął już taką skalę, że nawet władzom kraju trudno jest przyznać oczy na jego istnienie. W ostatnim czasie kazachstańska prokuratura informuje o sprawach karnych, które zostały wytoczone przeciwko funkcjonariuszom organów ścigania i zakładów karnych. Powodem wszczęcia postępowań stały się fakty niewłaściwego traktowania zatrzymanych, podejrzanych oraz więźniów.

W ostatnich latach w Kazachstanie rośnie liczba skarg na stosowanie tortur oraz liczba spraw wszczynanych z tego powodu. Tylko według oficjalnych danych, w 2009 roku w Kazachstanie zarejestrowano 14 skarg na stosowaniu tortur, w 2010 – 36 skarg, 2011 – 52 skargi, 2012 – 602 skargi, za 2013 roku – 304 skargi. W 2009 roku zostały wszczęte 3 sprawy karne dotyczące stosowania tortur w Kazachstanie, w 2010 roku – 10 spraw, w 2011 roku – 15 spraw, w 2012 roku – 18 spraw, i w ciągu pierwszych 5 miesięcy 2013 roku – 19 spraw [1]. W ciągu sześciu miesięcy 2013 roku do Koalicji Organizacji Pozarządowych Kazachstanu przeciwko torturom trafiło 201 skarg na stosowanie tortur oraz innych form niehumanitarnego traktowania. Z oficjalnych danych statystycznych wynika, że **liczba spraw karnych wszczętych przeciwko funkcjonariuszom organów ścigania z powodu oskarżenia o stosowanie tortur jest niezwykle mała w porównaniu z liczbą skarg dotyczących stosowania tortur**. Trzeba dodać, że często w procesach przeciwko funkcjonariuszom organów ścigania i zakładów karnych oskarżonym o stosowanie tortur, stawiany jest zarzut z artykułu 308 kodeksu karnego Republiki Kazachstanu („Przekroczenie władzy i uprawnień służbowych”), a nie z artykułu 141-1 („Tortury”).

Skala stosowania tortur w Kazachstanie znajduje także potwierdzenie w częstych przypadkach (zarówno masowych, jak i indywidualnych) samouszkodzeń dokonywanych przez więźniów w zakładach karnych. Akty te mają charakter zarówno zbiorowy, jak i indywidualny. W 2012 roku znacznie wzrosła liczba przypadków dokonywania przez więźniów różnych okaleczeń w proteście przeciwko surowym warunkom więziennym i znęcaniu się nad nimi [2]. Znanych jest wiele przypadków zgonów więźniów, którzy psychicznie nie wytrzymywali nieludzkiego znęcania się nad nimi. Pomimo skarg składanych przez naocznych świadków i międzynarodowych obserwatorów na temat szokujących przypadków pobic dokonywanych wśród więźniów, **organizacje obrony praw człowieka nie są wpuszczane na teren kolonii karnych, a władza nie reaguje w należyty sposób na doniesienia o stosowaniu tortur**. Z powodu zamkniętego charakteru systemu penitencjarnego w Kazachstanie skargi więźniów dotyczące niehumanitarnego traktowania praktycznie nie są możliwe do zbadania i wyjaśnienia.

W niniejszym raporcie zostały przedstawione przypadki stosowania tortur, o których udało się dowiedzieć społeczeństwu. Z przytoczonych poniżej przykładów takich spraw, wytoczonych przeciwko funkcjonariuszom organów ścigania i zakładów karnych wynika, że maksymalny okres kary, na jaki zostali oni skazani za stosowanie tortur, wynosi 7 lat. **Są jednak znane przypadki kar w zawieszeniu**, podczas gdy w tym samym czasie, skazani z powodów politycznych Mukhtar

Dzhakishev, Vadim Kuramshin, Vladimir Kozlov, Roza Tyletayeva otrzymali odpowiednio, 14 lat, 12 lat, 7,5 roku i 5 lat pozbawienia wolności. **Porównując wielkość kar policjantów i funkcjonariuszy zakładów karnych stosujących tortury, należy stwierdzić, że są one stosunkowo niewielkie, zwłaszcza w porównaniu z karami więźniów skazanych z powodów politycznych.**

Stosowanie tortur jest niedopuszczalne w państwie, będącym członkiem licznych międzynarodowych umów w dziedzinie praw człowieka i deklarującym przywiązanie do wartości demokratycznych. Niestety należy stwierdzić, że stosowanie tortur jest zjawiskiem szeroko rozpowszechnionym w Kazachstanie. Jest to związane między innymi z niedoskonałością ustawodawstwa w sferze przeciwdziałania torturom i korupcji w organach władzy. Kompetentne organy często ignorują skargi w sprawie tortur i nie przeprowadzają niezbędnych śledztw. Dopiero rozwiązanie tych i innych problemów będzie można mówić o skuteczności walki z torturami.

Źródła:

1. Portal informacyjny Tengrinews.kz // W Kazachstanie coraz częściej skarżą się na tortury. - http://tengrinews.kz/kazakhstan_news/v-kazahstane-stali-chasche-jalovatsya-na-pyitki-236538/
2. U.S. Department of State // 2012 Human Rights Reports: Kazakhstan. - <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2012/sca/204402.htm>

2. POLICJANCI W KAZACHSTANIE SYSTEMATYCZNIE STOSUJĄ TORTURY WOBEC ZATRZYMANYCH

2.1. Sprawa policjantów z telemanskiego rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych (USW) w obwodzie karagandyjskim.

W dniu 29.10.2012 w przysiółku Dubovka w obwodzie karagandyjskim policjanci wtargnęli do mieszkania Nataliyi Maurer, matki samotnie wychowującej dwóch 16 letnich synów, bliźniaków Vladimira i Vadima. Policjanci dokonali pobicia podrostków. Vadimowi Maurerowi złamali szczękę. Co więcej, **po całym zajściu przeciwko Vadimowi wszczęto sprawę karną o użycie siły przeciwko przedstawicielom władzy [1]**. Według wersji śledczych, Vladimir Mauer rzekomo pobił naczelnika wydziału kryminalnego policji telemanskiego rejonowego UWS Medeta Kozhakhmetova i dyżurnego oddziału Bekzata Matiyeva [2].

Na podstawie skargi złożonej przez matkę podrostków Natalię Maurer, policja finansowa w mieście Temirtau wszczęła sprawę karną przeciwko policjantom, którzy dokonali pobicia chłopców. Wkrótce jednak wobec braku znamion przestępstwa sprawa została umorzona [3]. Pavel Rudavin, adwokat Maurerów, złożył w związku z tym zażalenie do sądu obwodowego, który **umorzenie sprawy przeciwko policjantom uznał za niezgodne z prawem i przekazał sprawę w celu przeprowadzenia śledztwa uzupełniającego [4]**. Jednak, jak poinformował Pavel Rudavin, policja finansowa w mieście Temirtau ponownie wydała postanowienie o umorzeniu sprawy karnej przeciwko policjantom, którzy dokonali pobicia podrostków. Adwokat i jego klienci nie zostali o tym poinformowani.

Ponadto 26.08.2013 telemanskiy rejonowy USW wszczął przeciwko braciom Maurerom sprawę karną za usiłowanie dokonania rabunku. Jak zapewnia Nataliya Maurer, policjanci zmusili jednego z jej krewnych do napisania doniesienia o popełnieniu przez podrostków przestępstwa. Krewny następnego dnia chciał wycofać wniosek, ale nie pozwolono mu tego uczynić. Adwokat rodziny uważa, że sprawa została wszczęta z zemsty za oskarżenia skierowane przez rodzinę przeciwko funkcjonariuszom z telemnskiego rejonowego USW. **W związku z powstałą sytuacją rodzina i adwokat zwrócili się z pismem do Komitetu przeciwko torturom przy ONZ**. Z odpowiedzi komitetu wynika, że sprawą pobicia przez policjantów Vladimira i Vadima Maurerów zajmie się ekspert w dziedzinie ochrony praw człowieka, pomocnik specjalnego sprawozdawcy Stephanie Selg [5].

2.2. Sprawa policjantów z rejonu bostandyjskiego w Almaty.

W dniu 28.11.2012 poinformowano o skazaniu 4 funkcjonariuszy z bostandyjskiego rejonowego USW w Almaty: Berika Salikharova, Azata Zakhanova, Yerkina Ibrayeva, Zhigera Uzakbekova. Policjanci zostali uznani za winnych pobicia obywatela Kazachstanu Bakhtiyara Tursynbekova.

W dniu 26.06.2012 Bakhtiyar Tursynbekov został zatrzymany przez pracownika operacyjnego Berika Salikharova i Azata Zakhanova i doprowadzony do oddziału policji wbrew swojej woli. W jednostce policji zatrzymany został pobity – w wyniku przeprowadzonej obdukcji lekarskiej zostały stwierdzone u niego otarcia naskórka na rękach, krwiaki na twarzy i w okolicy nasady nosa. Świadkiem pobicia był podpułkownik policji Zhiger Uzakbekov, który nie powstrzymał działań swoich podwładnych. Policjanci również niezgodnie z prawem dokonali oględzin i zabezpieczenia dokumentów osobistych oraz rzeczy zatrzymanego.

W dniu 27.06.2012 bostandyjska prokuratura rejonowa w związku z tym faktem wszczęła sprawę karną przeciwko trojgu policjantom z art. 308 kk RK (przekroczenie władzy lub uprawnień służbowych), a przeciwko podpułkownikowi Zhigerowi Uzakbekovi – z art. 315 kk RK (bezczyńność służbowa). Ciekawe, że **sprawa karna dotycząca pobicia i stosowania tortur przez policjantów**,

która powinna być zostać kwalifikowana z art. 141-1 kk RK („Tortury”), w ogóle nie została wszczęta. W dniu 04.11.2012 niniejsza sprawa karna została przekazana do sądu rejonowego „Bostandykskiy”. Wyrokiem sądu Yerkin Ibrayev został skazany na 6 lat pozbawienia wolności, Berik Salikharov i Azat Zakhanov – na 5 lat pozbawienia wolności, a podpułkownik policji Zhiger Uzakbekov – na 2 lata pozbawienia wolności [6], [7].

2.3. Sprawa policjantów z gubkovskiego rejonowego USW w obwodzie wschodniokazachstańskim.

W dniu 15.05.2012 Maksat Kozhakhmetov został zatrzymany pod zarzutem dokonania kradzieży telefonu komórkowego. W policyjnym radiowozie został uderzony w głowę oraz trzykrotnie w brzuch przez pracowników operacyjnych z gubkovskiego rejonowego USW Didara Aytkulova i Diasa Zhumadilova. **W wyniku otrzymanych ciosów zatrzymany stracił przytomność.**

Jak twierdzi Maksat Kozhakhmetov, w gubkovskim rejonowym USW pracownik operacyjny Dias Zhumadilov bił go używając teczki, pustej plastikowej butelki, paczki papieru, ostrza nożyczek, a także kopał go po biodrach i żebrach. Następnie młodszy inspektor i przewodnik psa Bauyrzhan Turyndykov uderzył zatrzymanego dłońmi po uszach, co doprowadziło później do **częściowej utraty słuchu**. Po tym jak mężczyzna stracił przytomność policjanci ściągnęli mu dolną bieliznę, zrobili z niej knebel, który następnie wsadzili mu do ust.

Zatrzymany Maksat Kozhakhmetov złożył doniesienie do prokuratury. **Przeciwko trzem policjantom została wszczęta sprawa karna z artykułu 141-1 kk RK („Tortury”).** Sąd skazał inspektora przewodnika Bauyrzhana Turyndykova na 2,5 roku pozbawienia wolności w kolonii o ogólnym reżimie. Policjanci Didar Aytkulov i Dias Zhumadilov zostali skazani na 2 lata więzienia [8], [9], [10].

2.4. Tortury w centralnym oddziale policji USW w Kostanay w obwodzie kostanajskim.

W dniu 07.08.2011 Azamat Mukhametkaliyev, starszy pracownik operacyjny z centralnego oddziału policji USW w Kostanay, używał wobec Aleksandra Molitvina i Vadima Tokmanova tortur, aby wymusić na nich przyznanie się do kradzieży samochodu, której nie dokonali [11]. **Policjant Azamat Mukhametkaliyev zadawał poszkodowanym ciosy gumową pałką i rękoma w okolice klatki piersiowej, szyi oraz innych części ciała.** Aleksander Molitvin doznał urazów w postaci krwiaków na szyi, uszkodzenia przedniej powierzchni klatki piersiowej, lewej okolicy kręgosłupa, prawego biodra. Vadim Tokmanov w wyniku zadanych ciosów doznał uszkodzeń ciała w postaci: otarć naskórka twarzy i prawego stawu łokciowego, krwiaków na twarzy, lewym ramieniu, prawej goleni [12].

W dniu 28.03.2012 Sąd Nr 2 w Kostanay uznał Azamata Mukhametkaliyeva za winnego popełnienia czynu z artykułu 141-1 cz. 2 p. „a” kk RK („Tortury”). Skazano go na karę pozbawienia wolności na okres 1 roku i 6 miesięcy oraz karę dodatkową w postaci zakazu zajmowania stanowisk w organach ścigania przez okres 2 lat. Stosując art. 63 kk RK („Skazanie warunkowe”) **sąd postanowił skazać go warunkowo, wyznaczając przy tym okres próby na 1 rok i 6 miesięcy** [13].

2.5. Sprawa policjantów z karasuskiego rejonowego USW w obwodzie kostanajskim.

W dniu 08.06.2009 w przysiółku Oktyabrskoye w rejonie karasuskim pracownik operacyjny z karasuskiego rejonowego USW Miras Zhanabekov i dzielnicowi policjanci Zhomart Burkutbayev

oraz Asylan Mergenbayev przy użyciu rąk i nóg dokonali pobicia Anatoliya Petrenko. Po doprowadzeniu A. Petrenko do izby zatrzymań, policjanci nadal bili go i kopali, wciskając mu przy tym do odbytu bliżej nieustalony twardy przedmiot. **Działania te doprowadziły do powstania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu poszkodowanego w postaci rozerwania pęcherza moczowego i odbytnicy.**

Pomimo udowodnienia faktów brutalnego znęcania się policjantów, sąd nie zakwalifikował ich czynów zgodnie z artykułem kodeksu karnego Republiki Kazachstanu jako „tortury”. W dniu 12.03.2010 sąd rejonowy Nr 2 dla rejonu karasuskiego uznał policjantów za winnych popełnienia przestępstwa określonego w artykule 308 cz. 4, p. „a” kk RK (nadużycie władzy i uprawnień służbowych z użyciem przemocy lub groźby jej użycia) i artykułu 103 cz. 1 kk RK (umyślne wyrządzenie szkody na zdrowiu, zagrażającej życiu człowieka). Policjanci zostali skazani na 3 lata pobytu w kolonii ogólnego reżimu, konfiskatę mienia, a także zostali pozbawienia prawa do zajmowania stanowisk państwowych w organach MSW na okres 7 lat [14].

2.6. Stosowanie tortur wobec naftowców uczestniczących w strajkach w Zhanaozen.

Torturom poddawano także naftowców, którzy występowali w charakterze oskarżonych w sprawie zamieszek w Zhanaozen w dniach 16.12.2011-17.12.2011, o czym wcześniej w swoim raporcie informowała Fundacja „Otwarty Dialog” [15]. Niemniej jednak, kazachstańskie sądy instancji apelacyjnej zignorowały liczne skargi oskarżonych na temat stosowania wobec nich tortur przez organy śledcze. Niemniej w ekspertyzie sądowej potwierdzone zostały fakty stosowania tortur wobec skazanego na 6 lat więzienia Maksata Dosmagambetova, które miały na celu uzyskanie od niego przyznania się do winy. Został za to skazany na 6 lat więzienia [16]. Międzynarodowa organizacja „Human Rights Watch” informowała o tych faktach w swoim piśmie z dnia 27.06.2013 do premiera Wielkiej Brytanii Davida Camerona [17]. **Zgodnie z artykułem 15 „Konwencji ONZ przeciwko torturom”, każde państwo członkowskie jest zobowiązane dbać, aby każde oświadczenie złożone pod wpływem tortur, nie zostało wykorzystane w charakterze dowodu w trakcie postępowania przed sądem [18].**

Oprócz szerokiego stosowania praktyki torturowania w celu uzyskania przyznania do winy, kazachscy policjanci systematycznie popełniają inne przestępstwa różnego rodzaju. W dniu 15.03.2013 podczas briefingu naczelnik departamentu bezpieczeństwa wewnętrznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Kuat Ospanov poinformował, że **od początku roku departament ujawnił 96 przestępstw popełnionych przez policjantów**, wśród których 57 ma charakter korupcyjny. Z organów spraw wewnętrznych z negatywnych powodów zostało zwolnionych 120 pracowników [19]. Naczelnik departamentu spraw wewnętrznych dla obwodu zachodniokazachstańskiego Makhambet Abisatov poinformował, że od stycznia do maja 2013 roku zostały wszczęte 22 sprawy karne dotyczące przypadków popełnienia nadużyć przez funkcjonariuszy policji [20].

Źródła:

1. Portal informacyjno-analityczny „Respublika” // “Raz szantażują, a raz biorą na litość”. - <http://www.respublika-kaz.info/news/society/29556/>
2. Portal informacyjno-analityczny „Respublika” // Czy ONZ uratuje przed policjantami?. - <http://www.respublika-kz.info/news/society/32861/>

3. Portal informacyjno-analityczny „Respublika” // „Nie oddam swoich dzieci na rozszarpanie!”. - <http://www.respublika-kaz.info/news/society/30682/>
4. Portal wiadomości NV.KZ // Sprawa przeciwko policjantom podejrzanym o o pobicie podrostków, została wznowiona. - <http://www.nv.kz/2013/07/02/55151/>
5. Portal informacyjno-analityczny „Respublika” // Czy ONZ uratuje przed policjantami?. - <http://www.respublika-kz.info/news/society/32861/>
6. Oficjalna strona prokuratury w Almaty // Prokuratura miasta Almaty położyła kres nielegalnym działaniom funkcjonariuszy policji. - <http://almaty.prokuror.kz/rus/news/1/prokuraturoy-goroda-almaty-presecheny-nezakonnye-deystviya-sotrudnikov-policii>
7. Społeczno-polityczna gazeta Kazachstanu „Vremya” // [18 lat na czworo](http://www.time.kz/news/archive/2012/11/27/18-let-na-chetveryh). - <http://www.time.kz/news/archive/2012/11/27/18-let-na-chetveryh>
8. Portal wiadomości YK-news.kz // Policijny sadyzm. Jeszcze trzech stóży prawa ze wschodniego Kazachstanu zostało skazanych za stosowanie tortur. - <http://yk-news.kz/novost/politseiskii-sadizm>
9. Społeczno-polityczna gazeta Kazachstanu „Vremya” // Wydział tortur. - <http://www.time.kz/articles/territory/2013/05/18/otdel-pitok>
10. Portal informacyjny Zakon.kz // Winni stosowania tortur. Przyznać się do kradzieży, której nie dokonał. - <http://www.zakon.kz/4548358-vinovny-v-pytkakh.-soznatsja-v-krazhe.html>
11. Społeczno-polityczna gazeta Kazachstanu „Vremya” // Siłowa walka- <http://www.time.kz/news/archive/2012/05/23/silovaya-borba>
12. Międzynarodowe Biuro Praw Człowieka i Praworządności w Kazachstanie // Wyrok w sprawie Azamata Mukhametkaliyeva, starszego pracownika operacyjnego oddziału policji kryminalnej Kostanayskiego GUSW. - http://www.bureau.kz/data.php?n_id=4393&l=ru
13. Międzynarodowe Biuro Praw Człowieka i Praworządności w Kazachstanie // Wyrok w sprawie Azamata Mukhametkaliyeva, starszego pracownika operacyjnego oddziału policji kryminalnej Kostanayskiego GUSW. - http://www.bureau.kz/data.php?n_id=4393&l=ru
14. Wyrok Sądu Rejonowego Nr 2 dla rejonu karasuskiego w obwodzie kostanayskim.
15. «Open Dialog» Foundation // Aktau judicial proceedings and defendants' testimonies of torture, inflicted upon them during investigation. - http://www.odfoundation.eu/files/pdf/ODF_courts_Zhanaozen_maket_EN_final.pdf
16. «Open Dialog» Foundation // The decision of the Supreme Court on the Zhanaozen case: the right to a fair trial in Kazakhstan is not respected. - http://odfoundation.eu/en/publications/1332/the_decision_of_the_supreme_court_on_the_zhanaozen_case_the_right_to_fair_trial_in_kazakhstan_is_not_respected
17. Human Rights Watch // UK: Raise Rights During Kazakhstan Visit. - <http://www.hrw.org/news/2013/06/27/uk-raise-rights-during-kazakhstan-visit>
18. Office of the High Commissioner for Human Rights // Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. - <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>
19. Portal wiadomości Tengrinews.kz // Od początku roku policjanci w Kazachstanie dopuścili się prawie 100 przestępstw. - http://tengrinews.kz/kazakhstan_news/politseyskie-kazahstana-sovershili-pochti-100-prestupleniy-s-nachala-goda-230245/
20. Portal informacyjny Zakon.kz // W obwodzie zachodniokazachstańskim wszczęto 22 sprawy karne przeciwko policjantom. - <http://www.zakon.kz/4555571-v-zko-vozbuzhdeno-22-ugolovnykh-dela-na.html>

3. WIĘŹNIOWIE PROTESTUJĄ PRZECIWKO TORTUROM I NIEHUMANITARNEMU TRAKTOWANIU W MIEJSCACH POZBAWIENIA WOLNOŚCI

3.1. Masowy protest więźniów w kolonii RU-170/2 w obwodzie zachodniokazachstańskim.

W dniu 20.08.2013 w kolonii ogólnego reżimu RU-170/2 w Uralsku 62 więźniów otworzyło sobie żyły i dotkliwie okaleczyło zadając sobie rany cięte na brzuchu, a w dniu 21.08.2013 około trzydziestu więźniów przedostało się na dach jednego z baraków z transparentem, na którym napisano krwią „Ratunku!”. Więźniowie twierdzą, że w kolonii stale są maltretowani i bici. W celu uspokojenia sytuacji kierownictwo kolonii udzieliło pozwolenia na wejście na teren kolonii siedmioosobowej komisji, składająca się z krewnych więźniów. Członkowie komisji poinformowali o obrażeniach dostrzeżonych na ciałach więźniów, z którymi udało się im spotkać.

O pobiciach wśród więźniów w tej kolonii donosił też obrońca praw człowieka Pavel Kochetkov, który spotkał się z więźniami [1]. Między innymi dotarły do niego informacje o tym, że wieczorem w dniu 19.08.2013 w kolonii RU-170/2 więźniowie zostali wyprowadzeni na plac apelowy następnie funkcjonariusze z jednostki specjalnej dokonali ich pobicia, po czym w kolonii rozpoczęły się zamieszki. Następnego dnia, 20.08.2013 do kolonii zostały wprowadzone wojska wewnętrzne - według oficjalnych informacji, w celu zdławieniu buntu [2]. Należy zaznaczyć, że wśród pobitych znalazły się także osoby skazane za udział w wydarzeniach, które miały miejsce 2012 roku w Zhanaozen. Niektóre z tych osób znalazły się również wśród pobitych więźniów [3]. Według informacji uzyskanych od **jednego z krewnych więźniów, z których wynika, że w kolonii zostały zabite cztery osoby**, lecz naczelnik departamentu spraw wewnętrznych w obwodzie zachodniokazachstańskim Makhamet Abisatov zaprzeczył tym doniesieniom [4].

3.2. Niehumanitarne traktowanie więźniów w więzieniach obwodu karagandyjskiego.

W dniu 03.09.2012 w prasie pojawiła się informacja o śmierci jednego z osadzonych w więzieniu AK 159/5 w miejscowości Karagan w obwodzie karagandyjskim. Kilka dni wcześniej, w dniu 31.08.2012 w więzieniu doszło do buntu. Przedstawicielka Komitetu Więziennictwa (KUIS) Natalia Gorin nie zaprzeczyła, iż doszło do wybuchu buntu i podjęte zostały środki w celu jego stłumienia, lecz nie dostrzegła też związku ze śmiercią więźnia. obrońcy praw człowieka wystosowali zapytanie do Komitetu Więziennictwa (KUIS) w sprawie przyczyny śmierci więźnia. Przedstawiciele społecznych komisji obserwacyjnych nie są dopuszczani do kolonii w obwodzie karagandyjskim [5].

W dniu 20.09.2012 krewni osadzonych w więzieniu AK-159/18 w miejscowości Karabas w obwodzie karagandyjskim widzieli, jak strażnicy więzienni dokonali brutalnego pobicia aresztantów. Ludzie zebrali się w pobliżu więzienia, domagając się spotkania z więźniami. W odpowiedzi usłyszeli groźby prokuratora i żądanie, by się rozeszli. W nocy z 20.09.2012 na 21.09.2012 wojskowi przystąpili do akcji, podczas której bito i zatrzymywano ludzi. Odbywający obecnie karę więzienia obrońca praw człowieka Vadim Kuramshin informował, że na skutek użycia siły przeciwko pokojowo nastawionym mieszkańcom została uszkodzona emerytka Savya Shmachova, a u żony jednego ze skazanych, Zhanny Filimonovej doszło do poronienia [6]. Według doniesień lokalnej prasy, policja zatrzymała około 30 osób. Sąd wydał postanowienie o ukaraniu 16 osób karą administracyjną, 15 osób karą grzywny, zaś 1 osoba trafiła do aresztu na 2 dni [7].

W dniu 21.05.2013 trzydziestu osadzonych z więzienia AK-159/22 w Karazhal na znak protestu dokonało samouszkodzenia poprzez zadanie sobie ran klutych i ciętych. Jak twierdzi Tatyana Ilchenko, żona jednego z więźniów, jej mąż zdecydował się na dokonanie tego aktu, aby uratować swoje życie, a nie na znak protestu, w celu osłabienia reżimu. W przeddzień tego buntu

Kazachstańskie Biura Praw Człowieka zwróciło się do władz z prośbą o zbadanie i uporządkowanie kwestii skarg dotyczących łamania praw człowieka w tym zakładzie karnym [8]. W dniu 22.05.2013 służba prasowa Komitetu Więziennictwa (KUIS) w Kazachstanie oświadczyła, że więźniowie dokonali aktu samouszkodzenia w proteście przeciwko przeprowadzaniu przeszukań [9].

W dniu 05.09.2012, osądzony i skazany w 2006 roku działacz społeczny, **Aron Atabek** wspólnie z grupą więźniów przebywających na oddziale o zaostrożonym rygorze (SUS) na terenie obozu UCz AK 159/22 w Karazhal wystosowali pismo do Prokuratury Generalnej Kazachstanu, a także krajowych oraz międzynarodowych organizacji, w którym poinformowali o stosowaniu tortur i braku warunków sanitarnych. W piśmie przedstawiono sytuację skazanego Igora Terekhova, który w 2004 roku na skutek pobicia przez funkcjonariuszy służby obozowej doznał złamania nogi i kręgosłupa, lecz mimo to przez wiele lat nie może załatwić formalności związanych z przyznaniem mu grupy inwalidzkiej. Pomimo ciężkiego urazu głowy, złamania nogi i przemieszczenia dysków kręgosłupa, jakich doznał na skutek użycia siły przez funkcjonariuszy organów ścigania, Aron Atabek stale przybywa w karcerze, albo SUS-ie.

W 2012 roku w tym samym więzieniu popełnił samobójstwo skazany Rustem Dakenov. O swoją śmierć oskarżył kierownictwo tego zakładu. Więźniowie w piśmie informują również o przeciekającym dachu w SUS-ie, prawie niedziałającym systemie oczyszczania kanalizacji, braku zaopatrzenia w wodę. Woda pitna nie spełnia norm sanitarnych, co prowadzi do chronicznej dezynтерии i może się stać przyczyną masowych epidemii. Więźniowie w SUS-ie są karmieni zepsutymi produktami. Na oddziale szpitalnym panuje ostry deficyt lekarstw [10].

3.3. Tortury w kolonii UK 161/4 w obwodzie kostanayskim przyczyną śmierci więźnia.

W dniu 28.09.2010 do kolonii UK 161/4 w Kushmurun przybył z transportem 22 letni Kanat Mukhambetkaliyev. Aby „poskromić” więźnia, dyżurny pomocnik naczelnika kolonii Batyrzhan Abishev wspólnie ze strażnikami z kolonii Gabitem Baytishkinem i Nikolayem Federovichem bili go pałkami po pośladkach i dolnej części pleców. Zastępca naczelnika do spraw lecznictwa i profilaktyki Roza Galyautdinova zamiast udzielić więźniowi pomocy medycznej, wydała pozwolenie na umieszczenie go w specjalnej karnej izolatce, gdzie kajdankami przykuto mu ręce i nogi do łóżka. ***W dniu 05.10.2010 Kanat Mukhambetkaliyev w stanie ciężkim został przewieziony do szpitala rejonowego w Auliyekol, gdzie następnego dnia zmarł na skutek martwicy aseptycznej [11], [12].***

Zgodnie z wyrokiem wydanym w dniu 30.06.2011 przez sąd rejonowy dla obwodu kostanayskiego w Auliyekol, ***strażnicy kolonii Gabit Baytishkin i Nikolay Federovich nie zostali uznani za winnych użycia tortur.*** Zostali oni skazani z artykułu 103 cz. 3 kk RK (umyślne wyrządzenie uszczerbku na zdrowiu, ze skutkiem śmiertelnym) i 308 cz. 4, p. „b”» kk RK (przekroczenie władzy i uprawnień służbowych z użyciem broni lub środków specjalnych). Batyrzhan Abishev został skazany na 5 lat i 6 miesięcy więzienia, a Gabit Baytishkin na 7 lat. Zastępca naczelnika do spraw lecznictwa i profilaktyki, Roza Galyautdinova została osądzona z artykułu 316 cz. 2 kk RK (zaniedbanie skutkujące śmiercią człowieka lub innymi ciężkimi konsekwencjami) i skazana na 1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności warunkowo.

3.4. Indywidualne akty protestu przeciwko torturom i niehumanitarnemu traktowaniu w więzieniach.

W dniu 11.02.2013 miał miejsce akt złego i brutalnego potraktowania Ivana Kozik, skazanego i odbywającego wyrok w więzieniu w Arkalyk (obwód kostanayski). O wszystkich szczegółach tego zdarzenia napisał on w piśmie, które zostało opublikowane 04.04.2013. Na znak protestu przeciwko takiemu traktowaniu Ivan Kozik dokonał samookaleczenia przez rozcięcie brzucha [13]. Tego samego dnia samookaleczenia dokonali Zhandos Almatayev i Ashirbek Baytureev. Aby zorientować się w zaistniałej sytuacji, na miejsce przybył zastępca prokuratora obwodu zachodniokazachstańskiego Vasily Oleynik. W efekcie przeciwko trojgu więźniom została wszczęta sprawa karna z art. 360 cz. 3 [14] (organizacja aktu zbiorowego nieposłuszeństwa wobec legalnych żądań kierownictwa zakładu karnego [15]). W dniu 15.07.2013, w sądzie rozpoczęła się sprawa więźniów. Sędzia sądu Nr 2 w mieście Semey Galiya Zhunuspekova przekazała sprawę w celu przeprowadzenia śledztwa uzupełniającego [16].

W dniu 10.10.2012 Sabina Makhinina, 25 letnia więźniarka z kolonii osiedleńczej AP 162/10 (osiedle Shiderty, obwód pavlodarski), ogłosiła strajk głodowy na znak protestu przeciwko biciu i molestowaniu seksualnemu ze stron kierownictwa kolonii. W dniu 30.10.2012 została zmuszona do przerwania głodówki z powodu pogorszenia stanu zdrowia. Władze po przeprowadzeniu „kontrol” nie znalazły potwierdzeń doniesień składanych przez Sabinę Makhininę [17].

W dniu 16.10.2012 funkcjonariusze zakładu karnego AK-159/25 (miasto Zhezkazgan, obwód karagandyjski) razem z żołnierzami z wojskowego patrolu ochrony ZK przez trzy godziny bili więźnia Orzę Imronshoyeva, a następnie ukrzyżowali go na ścianie. Na skutek odniesionych licznych ciężkich urazów więzień zmarł. Sąd wojskowy garnizonu akmolińskiego w połowie sierpnia 2013 roku zakończył przesłuchania przed sądem w tej sprawie i skazał:

- naczelnika oddziału operacyjnego Perizata Boybosynova, starszego detektywa oddziału operacyjnego Kuanyssha Zhankulova, detektywa oddziału reżimowego Daurena Baydyrakhmana – **na 6 lat pozbawienia wolności**;
- strażników Medeta Makhambetova i Akzhigita Absalyamova – **na 5 lat pozbawienia wolności**;
- naczelnika oddziału reżimowego Nurzhola Dzhaylova, dyżurnego pomocnika naczelnika zakładu karnego Yerkebulana Ospanova, zastępcę dyżurnego pomocnika naczelnika zakładu karnego Aybara Azhibayeva, dowódcę patrolu wojskowego Yerlana Anarbayeva, a także żołnierzy ochrony zakładu karnego – Narimana Abdykalikova, Almaza Yesmukhanova, Askhata Musina i Samata Talgarova - **na 5 lat pozbawienia wolności warunkowo** [18], [19].

3.5. Odmowa udzielenia skazanym niezbędnej pomocy medycznej może być uważana za tortury.

W raporcie Departamentu Stanu USA podkreślone zostały surowe warunki panujące w kazachstańskich więzieniach, które nierzadko stwarzają zagrożenie dla życia więźniów. W wielu przypadkach nie zwraca się uwagi na problemy zdrowotne więźniów. Czasem problemy te ulegają zaostrzeniu w związku ze złymi warunkami panującymi w więzieniu, a opieka medyczna oferowana więźniom pozostaje na niskim poziomie [20]. Z tym problemem zetknęła się między innymi Roza Tuletayeva, aktywistka ruchu strajkowego naftowców z Zhanaozen, której stan zdrowia stale ulega pogorszeniu. Oprócz stwierdzonego łagodnego nowotworu wątroby Roza Tuletayeva cierpi na przewlekłą mastopatię piersi, ma obniżone ciśnienie (80/50), powiększającą się torbiel i pogarszający się wzrok. Niepokój budzą też jej problemy z kręgosłupem, którego badań diagnostycznych wciąż nie przeprowadzono. W szpitalu powiedziano, że operację będzie można przeprowadzić tylko w przypadku, gdy nowotwór wątroby osiągnie rozmiar krytyczny [21].

W dniu 29.08.2013 wiceminister zdrowia Erik Bayzhunusov w odpowiedzi na zapytanie Fundacji „Otwarty Dialog” stwierdził, że Roza Tuletayeva otrzymuje wszelką niezbędną pomoc medyczną i nie ma żadnych roszczeń w stosunku do personelu medycznego. Pełniący obowiązki naczelnika departamentu więziennictwa Kanat Mamyrbekuly oświadczył, że podczas badania lekarskiego Rozy Tuletayevej nie stwierdzono żadnych odchyień od normy, jeśli chodzi o jej stan zdrowia: „Ogólnie Tuletayeva powiedziała, że stan jej zdrowia jest dobry, że jest gotowa do wykonywania pracy w kolonii osiedleńczej” [22].

Były szef przedsiębiorstwa państwowego „Kazatomprom” **Mukhtar Dzhakishev**, odbywający obecnie wyrok 14 lat więzienia, w czasie prowadzonego śledztwa godzinami był przesłuchiwany, **nie udzielano mu na czas pomocy lekarskiej** [23]. Kazachscy obrońcy praw człowieka wpisali Mukhtara Dzhakisheva na listę współczesnych więźniów politycznych Kazachstanu [24]. Przed aresztowaniem Mukhtar Dzhakishev cierpiał na nadciśnienie. W areszcie śledczym choroba się zaostrzyła i rozwinęła do stadium krytycznego, co powoduje, że schorzenie należy traktować jako odnoszące się do pierwszej grupy inwalidzkiej. **W czasie trwania procesu Mukhtara Dzhakisheva doznał on około 20 epizodów przelotnego nadciśnieniowego** [25]. Sąd nie przyjął jego skargi na niehumanitarne traktowanie [26]. W podobnej sytuacji znalazł się opozycyjny polityk **Vladimir Kozlov**, który z powodów politycznych został skazany w Kazachstanie na 7,5 roku więzienia. Ponieważ Vladimirowi Kozlovowi nie udziela się właściwej pomocy lekarskiej - jak informuje o tym jego żona Aliya Turusbekova – grozi mu wylew [27].

Również w niehumanitarny sposób może być traktowany przez personel kolonii EC 164/4 kazachski obrońca praw człowieka **Vadim Kuramshin**. Oskarżenia, które stały się podstawą wyroku, zostały uznane przez Parlament Europejski za mające podstawy politycznie [28]. Właśnie dzięki niemu świat dowiedział się o licznych przypadkach brutalnego traktowania więźniów w miejscach pozbawienia wolności w Kazachstanie. Obecnie Vadim Kuramshin odbywa karę w kolonii o zaostrzonym rygorze EC 164/4 (osada Gornyi, obwód północnokazachstański). To właśnie o tej kolonii i przypadkach łamania tam praw więźniów wielokrotnie informował obrońca praw człowieka [29]. W związku z tym międzynarodowe organizacje praw człowieka zwróciły się do władz Kazachstanu z apelem o odwołanie decyzji w sprawie wysłania Vadima Kuramshina do kolonii poprawczej EC 164/4 [30]. Kazachstańskie władze w żaden sposób nie zareagowały na prośbę obrońców praw człowieka, i mimo wszystko, Kuramshin został wysłany właśnie do tej kolonii.

Źródła:

1. Strona informacyjna niezależnej gazety „Uralskaya Nedelya” // Więźniowie z uralskiej kolonii weszli na dach jednego z baraków żądając pomocy (ZAKTUALIZOWANO FOTOREPORTAŻ). - <http://www.uralskweek.kz/2013/08/21/zaklyuchennye-uralskoj-kolonii-zalezli-na-kryshu-odnogo-iz-barakov-s-trebovaniem-o-pomoshhi/>
2. Portal informacyjno-analityczny „Respublika” // Wzięli się za więźniów, żeby zwiększyć wpływ? - <http://www.respublika-kaz.info/news/society/32143/>
3. Portal informacyjno-analityczny „Respublika” // W kolonii w Uralsku było gorąco przez dwa dni. - <http://www.respublika-kaz.info/news/society/32189/>
4. Strona informacyjna niezależnej gazety „Uralskaya Nedelya” // Świadek twierdzi, że w uralskiej kolonii zginęły cztery osoby, naczelnik Departamentu Spraw Wewnętrznych obwodu zachodniokazachstańskiego zaprzecza temu doniesieniu. - <http://www.uralskweek.kz/2013/08/20/svidetel-utverzhdает-что-v-uralskoj-kolonii-pogibli-chetyre-cheloveka/>

5. Radio Azattyk // obrońcy praw człowieka wysłali zapytanie w sprawie śmierci więźnia. - <http://rus.azattyq.org/content/death-in-kazakh-prison/24696621.html>
6. «Open Dialog» Foundation // The monitoring of the socio-political situation in Kazakhstan. - http://odfoundation.eu/en/publications/1030/the_monitoring_of_the_socio_political_situation_in_kazakhstan
7. Portal informacyjny Zakon.kz // Krewni więźniów z karagandyjskiej kolonii zostali ukarani za bunt. - <http://www.zakon.kz/4515195-rodstvenniki-zakljuchennykh-v.html>
8. Radio Azattyk // Żony więźniów żądają śledztwa w sprawie buntu w więzieniu. - <http://rus.azattyq.org/content/kazakhstan-activist-wives-of-prisoners-prison-karazhal/24996591.html>
9. Portal wiadomości NV.KZ // W kolonii w Karazhal osadzeni dokonali aktów samouszkodzenia. - <http://www.nv.kz/2013/05/22/53444/>
10. Alyans „Tirek” // Do Prokuratury Generalnej RK. - <http://tirek.org/index.php/resursemenu-2/publicationsmenu/speechesmenu/item/276-open-letter>
11. Kostanajski obwodowy tygodnik „Nasha gazeta” // W więzieniu – środki specjalne są dobre. - <http://www.ng.kz/modules/newspaper/print.php?numberid=226&storyid=14261>
12. Gazeta republikańska „Karavan” // Zabili... na rozkaz kierownictwa. - <http://www.caravan.kz/article/24722/print>
13. Blog socjalistów, ruchu robotniczego i aktywistów społecznych Kazachstanu socialismkz.info // Opowieść skazanego Kozika Ivana o torturach. - <http://socialismkz.info/?p=7533>
14. Gazeta społeczno-polityczna Kazachstanu „Vremya” // Na żywca... - <http://www.time.kz/articles/territory/2013/07/18/po-zhivomu>
15. YURIST – zbiór informacji prawnych (ustawodawstwa) Republiki Kazachstanu // Kodeks karny Republiki Kazachstanu z 16 lipca 1997 roku (ze zmianami i uzupełnieniami według stanu na 04.07.2013 r.). - http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008032&sublink=3810000
16. Gazeta społeczno-polityczna Kazachstanu „Vremya” // Na żywca... - <http://www.time.kz/articles/territory/2013/07/18/po-zhivomu>
17. «Open Dialog» Foundation // Monitoring of the socio-political situation in Kazakhstan. - http://odfoundation.eu/en/publications/1064/monitoring_of_the_socio_political_situation_in_kazakhstan
18. Radio Azattyk // Najpierw więźnia torturowali, potem ukrzyżowali na więziennych kratkach. - <http://rus.azattyq.org/content/delo-o-pytkah-zaklyuchennyj-orzu-imronshoyev/25092571.html>
19. Portal informacyjny Zakon.kz // 13 osób personelu więzienia, które przyczyniły się do śmierci więźnia, zostało skazanych w Zhezkazganie. - <http://www.zakon.kz/4573861-zamuchivshikh-do-smerti-zakljuchennogo.html>
20. U.S. Department of State // 2012 Human Rights Reports: Kazakhstan. - <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2012/sca/204402.htm>
21. «Open Dialog» Foundation // Kazakhstan: the lack of qualified care puts Roza Tuletayeva's life at risk. - http://odfoundation.eu/en/publications/1339/kazakhstan_the_lack_of_qualified_care_puts_roza_tuletayevas_life_at_risk
22. Radio Azattyk // Sprzeczne doniesienia na temat stanu zdrowia Rozy Tuletayevej. - <http://rus.azattyq.org/content/roza-tuletayeva-v-turme/25162524.html>
23. Społeczna fundacja „AMANSAULYK” // Aktywiści społeczeństwa obywatelskiego w liście otwartym donoszą o niezrealizowanych obietnicach i nieprzeprowadzonych reformach w Kazachstanie. - <http://www.amansaulyk.kz/deyatelnost/publicity/speeches/554/>
24. Alyans „Tirek” // Lista więźniów. Życiorys Mukhtara Dzhakisheva. - <http://tirek.org/index.php/politzkmenu/%D0%BC%D1%83%D1%85%D1%82%D0%B0%D1%80-%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B2>

25. Alyans „Tirek” // Lista więźniów. Życiorys Mukhtara Dzhakisheva. - <http://tirek.org/index.php/politzkmenu/%D0%BC%D1%83%D1%85%D1%82%D0%B0%D1%80-%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B2>
26. Społeczna fundacja „AMANSAULYK” // Aktywiści społeczeństwa obywatelskiego w liście otwartym donoszą o niezrealizowanych obietnicach i nieprzeprowadzonych reformach w Kazachstanie. - <http://www.amansaulyk.kz/deyatelnost/publicity/speeches/554/>
27. «Open Dialog» Foundation // Vladimir Kozlov may soon suffer a stroke due to lack of medical care in prison. - http://odfoundation.eu/en/publications/1403/vladimir_kozlov_may_soon_suffer_stroke_due_to_lack_of_medical_care_in_prison
28. European Parliament // European Parliament resolution of 18 April 2013 on the human rights situation in Kazakhstan. - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2013-0190&language=EN>
29. «Open Dialog» Foundation // Vadim Kuramshin laureate of the Ludovic-Trarieux Prize. - http://odfoundation.eu/en/publications/1366/vadim_kuramshin_laureate_of_the_ludovic_trarieux_prize
30. Fundacja „Otwarty Dialog” // Międzynarodowe społeczeństwo obywatelskie apeluje do władz Kazachstanu w sprawie Vadima Kuramshina. - http://odfoundation.eu/ru/urgents/1201/mezhdunarodnoe_grazhdanskoe_obschestvo_apelliruet_vlastyam_k_azahstana_po_delu_vadima_kuramshina

4. MIĘDZYNARODOWE I KAZACHSTAŃSKI ORGANIZACJE POZARZĄDOWE (NGO) SĄ ZANIEPOKOJONE SKALĄ TORTUR STOSOWANYCH W KAZACHSTANIE

Amnesty International odnotowuje, że od 2010 roku z Kazachstanu wciąż napływają informacje o stosowaniu tortur i innych rodzajów niehumanitarnego traktowania wobec zatrzymanych i więźniów ze strony funkcjonariuszy struktur siłowych i resortu więziennictwa [1]. Organizacja podaje, że w Kazachstanie zatrzymani są najczęściej torturowani i źle traktowani podczas pierwszych przesłuchań, kiedy przebywają w areszcie bez kontaktu ze światem zewnętrznym [2]. W raporcie **Freedom House** informuje się o złym traktowaniu zatrzymanych i groźbach kierowanych pod adresem ich rodzin przez kazachstańską policję [3]. O częstym stosowaniu tortur przez kazachstańską policję w celu uzyskania przyznania do winy podejrzanych doniósł również **Departament Stanu USA**. Ponadto Departament Stanu USA zwraca uwagę na niejasny charakter określenia tortur w kazachstańskim ustawodawstwie, co nie jest zgodne ze standardami ONZ [4].

Koalicja Organizacji Pozarządowych Kazachstanu przeciwko torturom stwierdza, że organy państwowe odpowiedzialne za reagowanie na doniesienia w sprawie tortur, często nie wykonują swoich obowiązków, przeciągając czas przeznaczony na wykonanie sądowych ekspertyz medycznych [5].

Obecnie w Kazachstanie nie ma właściwego ustawodawstwa i wystarczających mechanizmów, które pozwoliłyby na skuteczną walkę z torturami w kraju.

W 2010 roku Prokurator Generalny Kazachstanu wydał polecenie „O zatwierdzeniu instrukcji kontroli skarg w sprawie stosowania tortur i innych bezprawnych metod, związanych ze złym traktowaniem osób uczestniczących w postępowaniu karnym i przebywających w zakładach specjalnych, oraz ich zapobieganiu” [6]. Biorąc jednak pod uwagę rosnącą liczbę składanych skarg w sprawie stosowania tortur, skuteczność realizacji tego polecenia pozostaje wielce wątpliwa.

Prezydent Kazachstanu Nursultan Nazarbajev podpisał Ustawę z 02.07.2013 „O wniesieniu zmian i uzupełnień do niektórych aktów ustawodawczych Republiki Kazachstanu w sprawie krajowego mechanizmu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie torturom i innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym ludzką godność, rodzajom traktowania i karania”. Ustawa ta ma na celu właściwe zrealizowanie zobowiązań podjętych przez Kazachstan w ramach Fakultatywnego Protokołu do Konwencji przeciwko torturom z 25.09.2007 [7], [8]. Skuteczność tego kroku Kazachstanu będzie można sprawdzić w praktyce wraz z upływem czasu.

W dniu 24.05.2012 roku Komitet ONZ przeciwko torturom podjął wobec Kazachstanu pierwszą decyzję w sprawie Aleksandra Gerasimova, w której przyznał, że „nie zostało przeprowadzone szybkie, bezstronne i skuteczne śledztwo w sprawie wyjaśnienia twierdzeń skarżącego w sprawie stosowania tortur. Śledztwo nie było prowadzone przez niezależny i bezstronny organ. ... W trakcie śledztwa nie udało się ustalić i obciążyć odpowiedzialnością karną osób winnych stosowania tortur w stosunku do skarżącego” [9]. Komitet ONZ przeciwko torturom zaapelował do Kazachstanu o zapewnienie rekompensaty oraz dokonanie rehabilitacji Aleksandra Gerasimova za wyrządzone przez policjantów cierpienia. W dniu 18.11.2013 sąd miejski w Kostanay zobowiązał departament spraw wewnętrznych dla obwodu kostanayskiego do wypłacenia Aleksandrowi Gerasimowi rekompensaty w wysokości 2 mln tenge (około 9590 euro) [10].

Źródła:

1. Amnesty International // Old habits. The routine use of torture and other ill-treatment in Kazakhstan. - [http://www.amnestyusa.org/sites/default/files/kazakhstan - old_habits-the_routine_use_of_torture_and_other_ill-treatment_in_kazakhstan.pdf](http://www.amnestyusa.org/sites/default/files/kazakhstan_-_old_habits-the_routine_use_of_torture_and_other_ill-treatment_in_kazakhstan.pdf)
2. Amnesty International // Return to Torture. Extradition, Forcible Returns and Removals to Central Asia. - <http://www.amnesty.org/ar/library/asset/EUR04/001/2013/en/6c3910ea-30bb-4b67-a7f2-b2ffc5780a09/eur040012013en.pdf>
3. Freedom House // Freedom in the World 2012. Kazakhstan. - <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/kazakhstan>
4. U.S. Department of State // 2012 Human Rights Reports: Kazakhstan. - <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2012/sca/204402.htm>
5. Strona Headline.kz // Obrońcy praw człowieka w Kazachstanie czekają na realne działania władz w sprawie walki z torturami. - http://news.headline.kz/chto_v_strane/pravozaschitniki_kazahstana_jdut_realnyih_shagov_vlastey_v_borbe_s_pyitkami.html
6. Portal informacyjny Zakon.kz // W prokuraturze dla obwodu wschodniokazachstańskiego omówiono instrukcję dotyczącą przeprowadzania kontroli skarg na stosowanie tortur. - <http://www.zakon.kz/165328-v-prokurature-vko-obsudili-instrukciju.html>
7. Portal informacyjny Zakon.kz // Nazarbayev podpisał poprawki do ustawy, zapobiegającej stosowaniu tortur. - <http://www.zakon.kz/4565215-nazarbaev-podpisal-popravki-v-zakon.html>
8. System informacji o normatywnych aktach prawnych Republiki Kazachstanu „Adilet” // O wniesieniu zmian i uzupełnień do niektórych aktów ustawodawczych Republiki Kazachstanu dotyczących utworzenia krajowego mechanizmu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie torturom i innym okrutny, niehumanitarnym lub poniżającym godność człowieka rodzajów traktowania lub karania. - <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1300000111>
9. Office of the High Commissioner for Human Rights // Committee against Torture. Communication No. 433/2010. Decision adopted by the Committee at its forty-eighth session, 7 May–1 June 2012. - http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CAT/Jurisprudence/CAT-C-48-D-433-2010_en.pdf
10. Portal informacyjny Zakon.kz // Decyzją sądu policja ma zapłacić poszkodowanemu 2 mln tenge. - <http://www.zakon.kz/4586907-zhertve-pytok-policejskie-po-resheniju.html>

5. WNIOSKI I ZALECENIA

Ogólnie można wyróżnić następujące problemy, jakie występują w sferze walki ze stosowaniem tortur w Kazachstanie:

- Niewystarczająco jasne określenie pojęcia „tortur” w ustawodawstwie.
- Stosunkowo „łagodna” kara za tego rodzaju przestępstwo (najsurowsza kara za stosowanie tortur przewidziana w Kodeksie karnym RK wynosi 10 lat pozbawienia wolności [\[1\]](#)).
- Stosowanie artykułu 308 kk RK („Nadużycie władzy i uprawnień służbowych”) zamiast artykułu 141-1 („Tortury”) w przypadkach, kiedy istnieją wszelkie oznaki stosowania tortur wobec zatrzymanych lub więźniów
- Przekazanie systemu penitencjarnego we władanie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w 2011 roku (przedtem system podlegał Ministerstwu Sprawiedliwości). Konsekwencją takiej decyzji są utrudnienia w obiektywnym wyjaśnianiu faktów dotyczących stosowania tortur i „niejawności” systemu więziennictwa [\[2\]](#).
- Brak reakcji kompetentnych organów państwowych na skargi w sprawie tortur.
- Surowe warunki pobytu w miejscach pozbawienia wolności i nieudzielanie właściwej pomocy medycznej.

W związku z sytuacją, jaka ma miejsce w Kazachstanie, w jakiej dochodzi do systematycznego stosowania tortur na etapie postępowania przygotowawczego oraz w miejscach pozbawienia wolności, Fundacja „Otwarty Dialog” apeluje do międzynarodowej wspólnoty o wywieranie nacisku na Kazachstan w celu zmuszenia go do przestrzegania zobowiązań, podjętych w ramach międzynarodowych porozumień w sferze obrony praw człowieka.

Od kompetentnych organów Republiki Kazachstanu domagamy się następujących działań:

- **Niezwłocznego i dokładnego zbadania wszystkich skarg związanych ze stosowaniem tortur i innego rodzaju niehumanitarnego traktowania.**
- **Pociągnięcia do odpowiedzialności - zgodnie z międzynarodowymi standardami rzetelnego procesu sądowego - wszystkich funkcjonariuszy kazachstańskiego MSW, uznanych za winnych stosowania tortur wobec podejrzanych i skazanych.**
- **Dokonania rewizji spraw karnych, w których istnieją podstawy by przypuszczać, że dowody i zeznania zostały uzyskane dzięki stosowaniu tortur (w szczególności sprawa naftowców z Zhanaozen).**
- **Natychmiastowego udzielenia właściwej pomocy medycznej wszystkim potrzebującym więźniom, w tym Rozie Tuletayevej i Vladimirovi Kozlovowi.**
- **Dostosowania warunków panujących w miejscach odosobnienia oraz samego pojęcia „tortur” do zgodności z międzynarodowymi standardami.**
- **Umożliwienia społecznym organizacjom dostępu do aresztów śledczych i miejsc odosobnienia w celu prowadzenia monitoringu przestrzegania praw zatrzymanych i więźniów.**
- **Wyprowadzenia systemu penitencjarnego spod władania Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i przekazanie go ponownie we władanie Ministerstwa Sprawiedliwości, zapewniając przy tym otwarty dostęp dla społecznych obserwatorów.**

- **Zaostrzenia kar za stosowanie tortur, wyłączając przy tym możliwość warunkowego skazania winnych.**
- **Stworzenia niezależnego urzędu zajmującego się badaniem przypadków łamania praw człowieka przez funkcjonariuszy struktur siłowych lub osób, działających za wiedzą tych organów. Zapewnienie jawności działań tego urzędu i zaangażowanie w jej prace członków społeczeństwa obywatelskiego oraz wspólnoty międzynarodowej.**

Nasz apel można poprzeć zwracając się pod następujące adresy:

- Prezydent Kazachstanu Nursultan Nazarbajev – Administracja Prezydenta, gmach „Akorda”, Lewy Brzeg, Astana 010000, Kazachstan, fax +7 7172 72 05 16;
- Rzecznik Praw Człowieka w Republice Kazachstanu Askar Shakirov – 010000 Astana, Lewy Brzeg, Dom Ministerstw, brama 15; e-mail: ombudsman-kz@mail.ru;
- Przewodniczący Komitetu Więziennictwa MSW RK Baurzhan Berdalin – 010000 Astana, ul. B. Maylina 2. Tel. +7 7172 72-30-26, +7 7172 72-30-37. Formularz kontaktowy: <http://kuis.kz/kz/otinishter>;
- Minister Spraw Wewnętrznych RK Kalmukhanbet Kasymov – 010000 Astana, prospekt Tauyelsizdik 1. Tel. +7 7172 72 24 93, +7 7172 71-51-89, e-mail: oraz-n@mvd.kz;
- Prokurator Generalny RK Askhat Daulbayev – 010000 Astana, Dom Ministerstw, brama Nr 2, ul. Orynborg 8. Tel: +7 7172 71-26-20, +7 7172 71-28-68;
- Minister Spraw Zagranicznych Republiki Kazachstanu Yerlan Idrisov – 010000 Astana, Lewy Brzeg, ul. Kunayeva 31. Tel.: +7 7172 72-05-18, +7 7172 72-05-16, e-mail: midrk@mfa.kz;
- Ministerstwo Ochrony Zdrowia Republiki Kazachstanu – 010000 Astana, Lewy Brzeg, ul. Orynborg 8, Dom Ministerstw, brama Nr 5. Tel.: +7 7172 74-32-43, +7 7172 74-32-40 (sekretariat), fax: +7 7172 74-36-50, e-mail: minzdrav@mz.gov.kz;
- Minister Sprawiedliwości RK Berik Imashev – 010000 Astana, Lewy Brzeg, ul. Orynborg 8, Dom Ministerstw, brama Nr 13. Tel. +7 7172 74-06-01, +7 7172 74-06-46, pressgov@mail.ru, press@minjust.kz.

Źródła:

1. YURIST – zbiór informacji prawnych (ustawodawstwa) Republiki Kazachstanu // Kodeks karny Republiki Kazachstanu z 16 lipca 1997 roku (ze zmianami i uzupełnieniami według stanu na 04.07.2013 r.). - http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008032&sublink=3810000#sub_id=14101000
2. Agencja Międzynarodowej Informacji „Novosti Kazakstana” // Koalicja Organizacji Pozarządowych występuje przeciwko powrotowi systemu penitencjarnego we władanie MSW. - <http://www.newskaz.ru/society/20110809/1781571.html>

Fundacja Otwarty Dialog powstała w Polsce w 2009 roku z inicjatywy Lyudmyly Kozlovskiej, pełniącej obecnie funkcję Prezesa Zarządu Fundacji. Do celów statutowych Fundacji należą obrona praw człowieka, demokracji i praworządności na obszarze postsowieckim, ze szczególnym uwzględnieniem największych krajów WNP: Rosji, Kazachstanu i Ukrainy.

Fundacja realizuje swoje cele poprzez organizację misji obserwacyjnych, w tym obserwacji wyborów i monitorowanie stanu przestrzegania praw człowieka w krajach WNP. Na ich podstawie powstają raporty i sprawozdania dystrybuowane następnie wśród instytucji UE, OBWE i innych organizacji międzynarodowych, resortów spraw zagranicznych i parlamentów krajów UE, ośrodków analitycznych i mediów.

Obok działalności obserwacyjnej i analitycznej, Fundacja prowadzi aktywne działania we współpracy z parlamentarzystami zaangażowanymi w sprawy zagraniczne, prawa człowieka i relacje z krajami WNP w celu wsparcia procesów demokratyzacji i liberalizacji polityki wewnętrznej na obszarze postsowieckim. Do istotnych obszarów działalności Fundacji należą także programy wsparcia więźniów i uchodźców politycznych.

00-580 Warsaw

11a Szucha Avenue, office 21

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

www.odfoundation.eu

+48 22 307 11 22

Raport został opublikowany w styczniu 2014 roku

Printed by: OPEN DIALOG FOUNDATION

Zdjęcie na okładce: <http://www.diapazon.kz/>